

Okvirne smjernice BiH za implementaciju Vodećih načela o poslovanju i ljudskim pravima Ujedinjenih nacija

1. Uvod

Ljudska prava su prava nerazdvojiva za sva ljudska bića, bez obzira na rasu, spol, nacionalnost, etnicitet, jezik, religiju, ili bilo koji drugi status. Ona uključuju pravo na život i slobodu, slobodu mišljenja i izražavanja, pravo na rad i obrazovanje i mnoga druga prava. Svako ima pravo uživati ljudska prava, bez diskriminacije.

„Prava svakog pojedinca¹ u BiH propisana su Ustavom BiH, međunarodnim ugovorima ili konvencijama koje je BiH potpisala, kao i zakonima.

U Preambuli Ustava BiH se navodi odlučnost da se u BiH osigurava puno poštivanje međunarodnog humanitarnog prava, te opredijeljenost da se polazi od Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, međunarodnih ugovora o građanskim i političkim te ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Evropske socijalne povelje kao i Preporuka datih na Univerzalni periodični pregled (UPR), te Deklaracije o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičkim manjinama i drugih instrumenata o ljudskim pravima.

Bosna i Hercegovina se sastoji od dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske (u daljem tekstu entiteti) i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Entiteti imaju nadležnosti prema legistlativi za radna prava i ovaj dokument direktno će se ticati nižih nivoa vlasti. Prema Izvještaju o napretku BiH² iz 2018. godine, stoji da je postignut određeni napredak u polju ljudskih prava, ali da je potrebno značajno unaprjeđenje strateškog, pravnog, institucionalnog i političkog okvira za poštivanje ljudskih prava.

BiH ima dužnost zaštititi ljudska prava, među kojima je i zaštita ljudskih prava u poslovanju, koja su predmet ovog dokumenta. Nadležne institucije na nivou BiH vezane za poštivanje ljudskih prava u poslovanju su Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ministarstvo civilnih poslova BiH. Prvi globalni standard koji štiti ljudska prava u poslovanju, razvijen je od strane Ujedinjenih naroda. Sastoji se od skupa načela pod nazivom *Vodeća načela o poslovanju i ljudskim pravima Ujedinjenih naroda (UNGPs)*. Države su pozvane od strane UN-a da izrade smjernice za implementaciju UN Vodećih načela (NAPUNGPs). Ovaj dokument predstavlja Okvirne smjernice BiH za implementaciju UN Vodećih načela o poslovanju i ljudskim pravima.

U BiH je dosta urađeno u drugim segmentima zaštite ljudskih prava, u okviru kojih se sporadično navode i ljudska prava u poslovanju, ali do sada nisu usvojeni dokumenti koji se tiču isključivo zaštite ljudskih prava u poslovanju. Dokument Okvirnih smjernica BiH za implementaciju Vodećih načela o poslovanju i ljudskim pravima UN-a, bio bi prvi korak ka intenziviranju aktivnosti u ovoj oblasti. Usvajanjem ovih Okvirnih smjernica BiH za implementaciju Vodećih načela o poslovanju i ljudskim pravima Ujedinjenih nacija, BiH daje podršku i ohrabrenje poslovnom sektoru u BiH za senzitivniji odnos spram ljudskih prava u poslovanju, te ohrabrenje za implementaciju Vodećih načela UN-a, tamo gdje je moguće.

1.1 O Vodećim načelima UN-a o poslovanju i ljudskim pravima

Vodeća načela o poslovanju i ljudskim pravima Ujedinjenih naroda (UNGP) su set smjernica za države, privredni sektor i one kojima su narušena ljudska prava u poslovanju, s ciljem sprječavanja, adresiranja i dostupnosti pravnog lijeka za oštećene u toku poslovnih operacija.

---

¹ Dokument kada govori u muškom rodu, odnosi se i na ženski rod.

² http://dei.gov.ba/dei/bih_eu/paket/izvjesceobih/default.aspx?id=21481&langTag=bs-BA

U BiH postoje ustavima zagwarantirana prava na pravna sredstva. Pod oštećenima se podrazumijevaju ne samo zaposleni u preduzećima kojima mogu biti direktno narušena ljudska prava, već i svi oni kojima se i indirektno mogu narušiti ljudska prava, kao na primjer stanovništvu na području na kojem su aktivnosti preduzeća. S tim u vezi, zakoni koji uređuju ljudska prava u poslovanju mogu biti zakon o ravnopravnosti spolova, zakon o zabrani diskriminaciji, zakoni o radnom pravu, ali i zakoni o zaštiti okoliša, vlasništvu, zaštiti zdravlja stanovništva, suzbijanju korupcije itd.

Vodeća načela o poslovanju i ljudskim pravima Ujedinjenih naroda (UNGP) predstavljaju instrument koji se sastoji od 31 načela za provedbu Okvira Ujedinjenih naroda za zaštitu, poštovanje i pravnu pomoć povezanu s pitanjima ljudskih prava u poslovnom sektoru. Razvijena od specijalnog predstavnika glavnog sekretara za ljudska prava u poslovnom sektoru, ova Vodeća načela osigurala su prvi globalni standard za sprječavanje i rješavanje rizika od negativnih utjecaja na ljudska prava povezana s poslovnim aktivnostima i nastavljaju pružati međunarodno prihvaćeni okvir za jačanje standarda i prakse u vezi s poslovnim i ljudskim pravima. Neki od ciljeva UN-ovih načela su:

- ohrabriti preduzeća, posebno velika i međunarodna, da usvoje održive prakse i integriraju održivost informacija u svoje izvještajne cikluse;
- promovirati mirna i inkluzivna društva za održivi razvoj;
- osigurati pristup pravdi za sve i - izgraditi učinkovite, odgovorne i inkluzivne institucije na svim nivoima.³

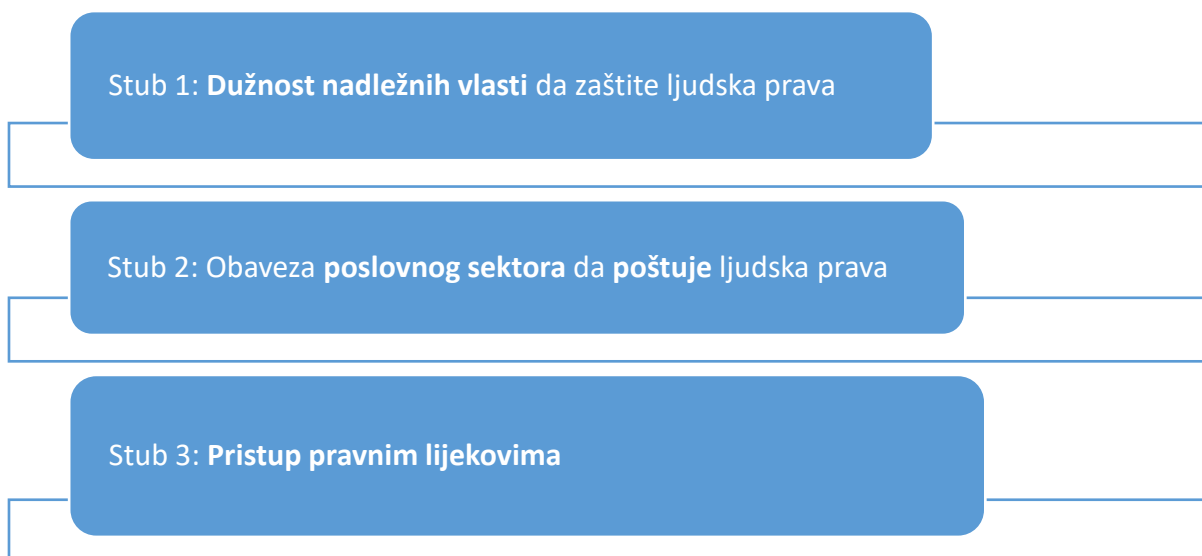
UNGP načela se sastoje od tri stuba⁴:

- Postojeće obaveze nadležnih vlasti da poštuju, zaštite i ispune ljudska prava i fundamentalne slobode (prvi stub: **Dužnost nadležnih vlasti da zaštite**);
- Odgovornost privrednog sektora da poštuje ljudska prava (drugi stub: **Obaveza poslovnog sektora da poštuje** ljudska prava);
- Potreba za pripadajućim pravima i obavezama kojim se dolazi do efektivnog pravnog lijeka u slučaju narušavanja ljudskih prava (treći stub: **Pristup pravnim lijekovima** za žrtve povrede ljudskih prava povezane s poslovnim sektorom).

---

³ Osnovna analiza o stanju ljudskih prava u privrednom sektoru u Bosni i Hercegovini, Institut za razvoj mladih KULT, 2019. g.

⁴ Dokument koji je korišten za potrebe izrade ovog dokumenta predstavlja neslužbeni prijevod na hrvatski jezik. Dokument je objavljen za i u ime Ujedinjenih naroda, a priredio ga je Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj – HR PSOR. Dokument se može pronaći putem linka: https://www.hrpsor.hr/wp-content/uploads/2020/02/smjernice_poslovnisektro_ljudskaprava_final.pdf

Slika 1: Tri stuba UN Vodećih načela o poslovanju i ljudskim pravima

UN Vodeća načela su primjenjiva na sve države i sve vrste preduzeća bez obzira na njihovu veličinu i djelatnost. Napisana su s ciljem da postignu prava pojedinaca i zajednica i tako doprinesu održivoj globalizaciji.

1.2 Razlozi za donošenje Okvirnih smjernica BiH za implementaciju UN Vodećih načela o poslovanju i ljudskim pravima

Usvajanje Okvirnih smjernica za implementaciju UN Vodećih načela o poslovanju i ljudskim pravima označava **spremnost BiH da unaprijedi zaštitu ljudskih prava u poslovanju**.

Zemlje Evropske unije su ohrabrene od strane Evropske komisije da razviju smjernice za implementaciju UN Vodećih načela. Budući da BiH teži euroatlantskim integracijama, razvoj Okvirnih smjernica za implementaciju UN vodećih načela o poslovanju i ljudskim pravima je **pozitivan korak ka euroatlantskim integracijama**.

UN Vodeća načela su međunarodno prihvaćeni okvir za jačanje standarda i prakse u vezi s poslovnim i ljudskim pravima i navode da se od svih država očekuje da osiguraju zaštitu i poštivanje ljudskih prava u njihovoj ulozi kreiranja poslovnog ambijenta. Članom II Ustava BiH se definira da BiH, entiteti i Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine osiguravaju najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda. Poštivanje pozitivnih međunarodnih propisa vezanih za zaštitu ljudskih prava, pa tako i ljudskih prava u poslovanju, je u vezi s osiguranjem međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, te činom usvajanja dokumenta za implementaciju tih propisa, **poboljšava se poštivanje člana II Ustava BiH u skladu sa svim zakonskim aktima na svim nivoima vlasti u BiH**.

Okvirne smjernice BiH za implementaciju Vodećih načela UN-a govori o načinima implementacije ljudskih prava u poslovanju kroz koji BiH navodi kako će ispoštovati međunarodne propise i time ide **ka unaprijeđenju postojećih pozitivnih zakonskih normi za poštivanje ljudskih prava u poslovanju**.

Očuvanje reputacije države je jedan od razloga zašto nadležne institucije trebaju jasno iznijeti očekivanja da poslovni sektor poštuje ljudska prava i u zemlji i u inozemstvu, posebno tamo gdje su države uključene u poslovanje tih preduzeća ili ih podržavaju.

Činjenica jeste da **se ljudska prava trebaju poštivati iz savjesti**, humanosti, pa i poštivanja međunarodnih akata i trendova koji propisuju obavezu njihovog poštivanja. Međutim, na podizanje standarda u kontekstu poštivanja ljudskih prava u bh. privredi potrebno je gledati i kao na jedan od načina **dugoročnog zadržavanja radnika u BiH**, jer u surovijem bici za opstanak humani pristup, u stvarnosti, najčešće je zanemaren.⁵

2. Stub I – Dužnost nadležnih vlasti da zaštite ljudska prava

Nadležne vlasti imaju obavezu da na svojoj teritoriji pružaju zaštitu ljudskih prava od trećih strana, uključujući i poslovni sektor. Ova obaveza predstavlja međunarodni standard. Sprječavanje narušavanja ljudskih prava je jedan segment, ali uz to, nadležne institucije imaju obavezu i da provode istragu, kažnjavaju i otklanjaju štete kroz efikasne javne politike, zakonodavstvo i participaciju. Važno je da nadležne vlasti jasno izraze očekivanje da javni i privatni sektor na njihovoj teritoriji u svom poslovanju poštuju ljudska prava.

Ljudska prava u poslovanju u BiH se krše. Dokaz za to su podaci iz Godišnjeg izvještaja Institucije ombudsmena za ljudska prava u BiH za 2019. godinu, u kojem se ističe da u Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna prava je ukupno registrirana 801 žalba. Iz ranijih godina u radu je ostalo 506 predmeta tako da ih je ukupno u radu bilo 1 307. Od ovog ukupnog broja završeno je 445 predmeta. Najveći broj zaprimljenih žalbi odnosi se na povredu prava na rad, a najuočljivije su povrede konkursnih procedura prilikom zapošljavanja, nezakonitosti u vezi s otkazivanjem ugovora o radu, zatim procedura koje se odnose na napredovanje u službi, neuplaćivanje doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje, kao i neisplaćivanje plata radnicima od strane poslodavca. Nažalost, tačan podatak o broju osnovanih žalbi nije javno dostupan u izvještaju.

Zakonski okvir u BiH relativno je dobro definirao zaštitu temeljnih ljudskih prava u BiH i u segmentu njihove zaštite u javnom i privatnom sektoru, ali sistem nadzora ili izostaje ili se ne implementira na željenom nivou.

Nadležne institucije trebaju poticati poštivanje ljudskih prava u javnom i privatnom sektoru s kojima obavljaju poslovne transakcije. Ovo načelo pruža institucijama jedinstvene mogućnosti za poticanje svijesti i poštivanja ljudskih prava u gore navedenim sektorima, uključujući mogućnosti utjecaja i kroz odredbe ugovora.

Kratki pregled načela vezanih za Stub I – Dužnost nadležnih vlasti da zaštiti⁶

Države na svojoj teritoriji moraju pružati zaštitu od kršenja ljudskih prava od trećih strana, uključujući javni i privatni sektor.

Države trebaju jasno izraziti očekivanje da se i u javnom i u privatnom sektoru koji djeluju na njihovoj teritoriji u svom poslovanju poštuju ljudska prava.

Države trebaju provoditi zakone koji obavezuju javni i privatni sektor da poštuju ljudska prava, periodično procjenjivati učinkovitost takvih zakona i otklanjati njihove manjkavosti. Zatim, osigurati da drugi zakoni i javne politike koji se odnose na osnivanje i funkcioniranje poslovnih organizacija omogućuju poštivanje ljudskih prava. Pružiti učinkovite smjernice javnom i

⁵ Ljudska prava u poslovnom sektoru u Bosni i Hercegovini, Institut za razvoj mladih KULT, decembar 2019. g.

⁶ Vodeća načela UN-a o poslovanju i ljudskim pravima se nalaze u prilogu ovog dokumenta.

privatnom sektoru u ovoj oblasti i poticati, te gdje je to prikladno i zahtijevati, da javni i privatni sektor izvještava o svom postupanju.

Države trebaju poduzeti korake u zaštiti ljudskih prava u preduzećima koja su u vlasništvu države ili ih kontrolira država ili onih koja primaju znatnu podršku i sredstva od državnih institucija.

Države trebaju poticati poštivanje ljudskih prava od preduzeća s kojima obavljaju poslovne transakcije.

Budući da su rizici teških kršenja ljudskih prava posebno izraženi u područjima zahvaćenim sukobima, države trebaju osigurati da privredna društva koja djeluju u takvim okolnostima nisu uključena u kršenja ljudskih prava. Iako može djelovati kako je suviše navoditi da preduzeća ne trebaju učestvovati u kršenjima ljudskih prava, zvanično deklariranje države u ovom kontekstu joj može donijeti reputacijske prednosti.

Države trebaju osigurati da su vladini resori, agencije i ostale državne institucije koje oblikuju privredne aktivnosti svjesne obaveza prema ljudskim pravima i da ih poštuju kada provode svoje specifične poslove, pružajući im sve relevantne informacije, obuku i podršku. Vertikalna koherentnost javnih politika podrazumijeva da država ima potrebne javne politike, zakone i procese pomoću kojih provodi međunarodne obaveze spram zaštite ljudskih prava. Horizontalna koherentnost javnih politika podrazumijeva podršku i kapacitiranje vladinih tijela koja oblikuju privredne aktivnosti, kako bi bili informirani i postupali u skladu s obavezom države da zaštiti ljudska prava.

Države trebaju osigurati primjereni prostor za ispunjavanje međunarodnih obaveza u pogledu zaštite ljudskih prava kada ostvaruju poslovne interese u pregovorima s drugim državama ili preduzećima, kroz investicijske sporazume i ugovore.

2.2 Planirane aktivnosti

Okvirnim smjernicama za implementaciju Vodećih načela o poslovanju i ljudskim pravima, BiH, sa entitetima, Federacijom BiH i Republikom Srpskom, te Brčko Distriktom Bosne i Hercegovine će pojačati zalaganje za poštivanje ljudskih prava u poslovanju, te u vezi s tim nastojati unaprijediti poštivanje ljudskih prava u poslovanju u dolje navedenim segmentima.

1. Unaprijediti **broj izvršenih sudskih presuda**, te u cilju poštivanja prava proisteklih iz poslovanja (pred domaćim sudovima) smanjiti broj tužbi pred Evropskim sudom za ljudska prava, a u skladu sa Protokolom 15 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima.
2. Unaprijediti **poštivanja ljudskih prava u oblasti prava na rad**, što će posljedično dovesti do smanjenja broja povreda prava na rad, povreda konkursnih procedura prilikom zapošljavanja, smanjenja nezakonitosti u vezi s otkazivanjem ugovora o radu, zatim procedura koje se odnose na napredovanje u službi, neuplaćivanje doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje i zdravstveno osiguranje, kao i neisplaćivanje plata radnicima od strane poslodavca.⁷
3. Osigurati postizanje veće **ravnopravnosti muškaraca i žena na tržištu rada**.
4. Osigurati da **žene i muškarci** na radnom mjestu budu jednakopravni, bez bilo kakve diskriminacije po spolu, starosnoj dobi, fizičkom izgledu ili bilo kojoj drugoj karakteristici koja može biti izvor diskriminacije.
5. Osigurati da **žene i muškarci** u praksi budu **jednako plaćeni** za jednak rad u javnom i u privatnom sektoru.

⁷ Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2019. godinu

6. Osigurati **eliminaciju neosnovanog otpuštanja** s posla trudnica i porodilja, te roditelja koji koristi pravo na porodiljsko odsustvo.
7. Osigurati **nediskriminaciju osoba s invaliditetom** na tržištu rada i na radnom mjestu.
8. Osigurati pristup **ostvarivanju prava na zapošljavanje nacionalnih manjina**.
9. Osigurati poštivanje **prava radnika da formiraju i da se priključe nezavisnim sindikatima**, prava na kolektivno pregovaranje i pravo na legalan štrajk, u javnom i privatnom sektoru, uz adekvatnu zaštitu.
10. Osigurati poštivanje prava za **povratak na posao** radnicima koji su otpušteni s posla, za koje se dokazalo da su bili **diskriminirani na osnovu sindikalnog aktivizma** ili po drugoj osnovi.
11. Osigurati potpuno poštivanje građanskih prava zagantiranih Ustavom i zakonom na periodična tajna glasanja, na osnovu općeg i jednakog prava glasa, **bez utjecaja od strane poslodavca na opredjeljenje radnika prilikom glasanja**.
12. Osigurati **eliminaciju prisilnog rada** i eksploataciju rada djece u skladu sa načelom zaštite najboljeg interesa djeteta (Konvencija o pravima djeteta CRC).
13. Osigurati potpuno **poštivanje primjene zakonskih odredbi** o broju radnih sati, dnevnom, sedmičnom i godišnjem odmoru.
14. Unaprijediti uvjete **zaštite zdravlja i sigurnosti u određenim industrijskim granama** u kojima radnici rade pod rizičnim uvjetima.
15. Osigurati **poštivanje ljudskih prava strancima** koji na teritoriji BiH borave po osnovu rada.
16. **Osigurati da svi zakoni i podzakonski akti budu usaglašeni** sa međunarodnim ugovorima iz oblasti ljudskih prava.
17. Potaknuti **javni i privatni sektor da u internim aktima** urede pitanje poštivanje ljudskih prava.
18. Potaknuti **javni i privatni sektor da promoviraju primjere dobre prakse iz oblasti ljudskih prava** (zaštita okoliša, društvena odgovornost u poslovanju, razvijanje programa korporativnog volontiranja).
19. Osigurati **veće poštivanje prava potrošača**.
20. S ciljem **osiguranja zaštite okoliša i dugoročno zdravo okruženje za rad**, svi nivoi vlasti u BiH će promovirati i podržavati ekološko odgovorno poslovanje.
21. **Poticati odgovorno upravljanje svim resursima**.
22. **Podržavat će se aktivnosti javnog sektora koje mogu poslužiti** kao uzor za društveno odgovorno poslovanje.
23. Promovirati i motivirati preduzeća za **praćenje međunarodnih standarda** za poštivanja ljudskih prava u poslovanju, kao što su: **ISO 26000 smjernice društvene odgovornosti za poduzeća i SA 8000 Certifikat**.

3. Stub II - Obaveza poslovnog sektora da poštuje ljudska prava

Poslovni sektor svuda u svijetu ima odgovornost da poštuje ljudska prava kroz svoje aktivnosti i poslovne operacije. To znači izbjegavanje kršenja i povreda ljudskih prava i rješavanje problema negativnih utjecaja koje je preduzeće uzrokovalo ili doprinijelo tome.

BiH ohrabruje preduzeća registrirana u BiH da uz obavezno držanje zakonskog minimuma kada su u pitanju obaveze u vezi poštivanja ljudskih prava, nastupe progresivnije u ovoj oblasti, javno iskazujući svoju opredjeljenost za poštivanje ljudskih prava. Preduzeća registrirana u BiH se ohrabruju da detaljnije navode u internim dokumentima konkretne načine iskazivanja ove opredjeljenosti.

BiH od preduzeća registriranih u BiH očekuje da:

1. se pridržavaju svih važećih zakona i da poštuju međunarodno priznata ljudska prava, gdje god da djeluju;
2. traže načine da se poštuju načela međunarodno priznatih ljudskih prava;
3. usvoje odgovarajuće interne politike dubinske analize radi prepoznavanja, sprječavanja i ublažavanja rizika po ljudska prava, te da nadgledaju i ocjenjuju provedbe;
4. konsultiraju lokalnu zajednicu koja bi potencijalno mogla biti pogođena poslovnim aktivnostima preduzeća u svim fazama poslovanja;
5. naglase važnost ponašanja u skladu s Vodećim načelima o poslovanju i ljudskim pravima u svojim dokumentima i javnim nastupima, gdje je relevantno;
6. uspostave transparentan, pravedan i efikasan mehanizam odgovora na zahtjeve građana/lokalne zajednice.

Kratki pregled Načela vezanih za Stub II - Obaveza poslovnog sektora da poštuje ljudska prava

Poslovni subjekti obavezni su poštivati ljudska prava, izbjegavati njihovu povredu i kršenje te otkloniti iste u koja su eventualno uključeni. Odgovornost za poštivanje ljudskih prava predstavlja globalni standard očekivanog ponašanja za sve poslovne subjekte, gdje god poslovali.

Odgovornost poslovnih subjekata za poštivanje ljudskih prava odnosi se na međunarodno priznata ljudska prava, minimalno uključuje prava sadržana u Općoj deklaraciji o pravima čovjeka i Deklaraciji Međunarodne organizacije rada.

Odgovornost za poštivanje ljudskih prava zahtijeva da:

- spriječe mogućnost uzrokovanja ili doprinosa negativnim učincima na ljudska prava;
- otklone takve učinke kada do njih dođe;
- nastoje spriječiti ili ublažiti negativne učinke na ljudska prava povezane s njihovim poslovanjem, proizvodima ili uslugama, čak i ako nisu direktno doprinijela tim učincima.

Odgovornost poslovnih subjekata za poštivanje ljudskih prava odnosi se na sve

subjekte, nezavisno od njihove veličine, sektora, okolnosti poslovanja, vlasništva ili strukture.

Poslovni subjekti trebaju u skladu sa važećim propisima usvojiti interne politike u skladu sa svojom veličinom i specifičnim okolnostima, uključujući: predanost ispunjavanju (javno opredjeljenje) zaštite ljudskih prava, dubinsku provjeru utjecaja na ljudska prava, detekciju i prevenciju te proces otklanjanja štete.

Poslovni subjekti trebaju izraziti svoju predanost ispunjavanju ove obaveze usvajanjem iskaza o politici kompanije (javno opredjeljenje).

Poslovni subjekti u cilju poštivanja ljudskih prava mogu identificirati i procijeniti svaki stvarni ili potencijalni negativni učinak za ljudska prava u koji su uključena.

Poslovni subjekti nastojat će pratiti učinkovitost mjera kojima odgovaraju na kršenja ljudskih prava. Žalbeni mehanizmi na operativnom nivou također mogu pružiti važne povratne informacije o poštivanju ljudskih prava.

Poslovni subjekti nastojat će o ovoj temi izvještavati i javno, pogotovo kad je

zabrinutost o takvim slučajevima izražena od ili u ime pogođenih interesno-utjecajnih skupina. Pokazivanje ove svijesti uključuje komunikaciju, osiguravanje transparentnosti i odgovornosti prema pojedincima i skupinama koji mogu biti pogođeni te prema drugim sudionicima, uključujući investitore. Komunikacija može imati različite forme, uključujući sastanke,

internetsku interakciju, konsultacije s pogođenim sudionicima i formalne javne izvještaje.

Tamo gdje poslovni subjekti prepoznaju da su uzrokovali ili doprinijeli negativnim učincima na ljudska prava trebaju osigurati njihovo ispravljanje ili učestvovati u predviđenim postupcima.

U nastavku je slikovito prikazan plan za implementaciju stuba II za poslovni sektor.

Plan za implementaciju stuba II od strane poslovnih subjekata može se sažeti u osam elemenata:

Slika 2: Osam elemenata plana za implementaciju stuba II

4. Stub III - Pristup pravnim lijekovima

Pregled regulatornog i institucionalnog okvira u vezi s ljudskim pravima je dat u poglavlju 6 ovog dokumenta gdje su navedene institucije relevantne za traženje pravnih lijekova.

BiH će raditi na promociji pristupa pravnim lijekovima i unaprijediti funkcionisanje sistema koji omogućavaju pravne lijekove, na način da budu što usklađeniji s načelima vezanim za Stub III – Pristup pravnim lijekovima, Vodećih načela o poslovanju i ljudskim pravima Ujedinjenih nacija.

4.1 Kratki pregled Načela vezanih za Stub III - Pristup pravnim lijekovima

Nadležne vlasti moraju kroz sudske, upravne, zakonodavne i druge odgovarajuće mjere osigurati da pogođeni povredama i kršenjima ljudskih prava na njihovoj teritoriji i/ili području nadležnosti imaju pristup djelotvornim sredstvima pravne zaštite. Postupci za pružanje pravne zaštite trebaju biti nepristrasni, zaštićeni od korupcije i slobodni od političkih ili drugih utjecaja na ishod.

Nadležne institucije trebaju osigurati učinkovitost domaćih sudskih mehanizama u vezi sa povredama i kršenjima ljudskih prava povezanih s poslovnim sektorom, uključujući i razmatranje načina za smanjivanje pravnih i drugih prepreka koje mogu dovesti do uskraćivanja pristupa mehanizmima pravne zaštite.

Nadležne institucije trebaju, uz sudske mehanizme, osigurati učinkovite i odgovarajuće izvansudske žalbene mehanizme, kao dio cjelovitog državnog sistema pravne zaštite od povreda i kršenja ljudskih prava povezanih s poslovnim sektorom. Ti mehanizmi mogu biti utemeljeni na medijaciji, arbitraži ili slijediti druge postupke – kao i kombinirati više njih – zavisno od tema o kojima se radi, postojanja javnog interesa te potencijalnih potreba stranaka.

Kako bi bilo moguće da žalbe budu razmotrene u ranoj fazi, a šteta direktno otklonjena, poslovni subjekti trebaju uspostaviti učinkovite žalbene mehanizme, namijenjene pojedincima i zajednicama koji bi mogli biti izloženi negativnim učincima. Žalbeni mehanizmi na operativnom nivou mogu pridonijeti širem uključivanju interesno-utjecajnih skupina i kolektivnom pregovaranju, ali ih ne mogu nadomjestiti. Ne treba ih koristiti za potkopavanje uloge

legitimnih sindikata u rješavanju sporova vezanih za radno pravo, niti za sprečavanje pristupa sudskim ili izvansudskim žalbenim mehanizmima.

Industrijska udruženja i ostale saradničke inicijative utemeljene na poštivanju standarda zaštite ljudskih prava nastojat će osigurati dostupne i djelotvorne žalbene mehanize.

Kako bi bili učinkoviti, izvansudski žalbeni mehanizmi trebaju biti:

a. legitimni: uživati povjerenje interesno-utjecajnih skupina i biti odgovorni za pravično vođenje postupaka žalbe; **b. pristupačni:** poznati interesno-utjecajnim skupinama i dostupni za pomoć onima koji imaju prepreke pristupu; **c. predvidivi:** s jasnim postupcima i definiranim vremenskim okvirom za svaku fazu, moguće ishode, kao i načine praćenja njihove provedbe; **d. pravični:** nastojati osigurati da stranke u sporovima imaju razuman pristup izvorima informacija, savjetima i ekspertizi potrebnim za uključivanje u žalbene postupke; **e. transparentni:** informirati stranke o napretku postupka te pružati dodatne informacije o funkcioniranju žalbenih mehanizama; **f. kompatibilni s pravima:** osiguravati da su ishodi i mehanizmi pravne zaštite u saglasnosti s međunarodno priznatim ljudskim pravima; **g. izvor kontinuiranog učenja:** oslanjati se na relevantne mjere za identificiranje načina unapređivanja mehanizama te sprečavanja budućih žalbi i povreda; **h. utemeljeni u uključivanju i dijalogu:** konsultirati skupine sudionika o formi i učincima mehanizama te se usredotočiti na dijalog kao način razmatranja i razrješavanja žalbi.

5. Implementacija okvirnih smjernica i daljnji razvoj

Ovim Okvirnim smjernicama BiH započinje implementaciju Vodećih načela o poslovanju i ljudskim pravima UN-a. Uslijed sve veće svijesti na globalnom nivou za potrebu zaštite ljudskih prava u poslovanju, BiH je prepoznala značaj javne podrške zaštiti ljudskih prava u poslovanju i unaprjeđivanju ovog segmenta u domenu odgovornosti države da zaštiti ova prava.

U budućim politikama, zakonskim rješenjima i izvještajima, gdje je relevantno, uzet će se u obzir ovaj dokument. BiH će pri unaprjeđenju ljudskih prava u poslovanju, usko saradivati sa svojim nadležnim institucijama na svim nivoima, poslovnim sektorom i civilnim društvom, te u saradnji s ovim akterima radit će na monitoringu Okvirnih smjernica i pomoći pri ažuriranju ovog plana u budućnosti. Dokument Okvirnih smjernica BiH za implementaciju Vodeći načela UN-a će biti dokument koji će se moći ažurirati u skladu s potrebama i ne treba ga gledati kao završen dokument, koji se ne može mijenjati. Trenutno u BiH ne postoji strateški dokument koji jasno određuje strateške ciljeve BiH u vezi sa ljudskim pravima i poslovanjem. S toga, ovaj dokument je moguće ažurirati ukoliko dođe do usvajanja nekih strateških dokumenata na koje se može osloniti ovaj dokument. Zbog svega navedenog, Okvirne smjernice ne mogu odrediti nadležne institucije i nositelje aktivnosti u ovoj fazi.

Zahvaljujemo se svim preduzećima, privrednim komorama, organizacijama civilnog društva, akademskom sektoru i drugima za doprinos pri kreiranju ovog dokumenta i radujemo se saradnji s njima u budućnosti.

6 Ljudska prava u BiH – regulatorni i institucionalni okvir⁸

Prava svakog pojedinca u Bosni i Hercegovini propisana su Ustavom Bosne i Hercegovine, međunarodnim ugovorima ili konvencijama koje je BiH potpisala, kao i zakonima.

Aneks 6 Ustava BiH odnosi se na Sporazum o ljudskim pravima, kojim se svim osobama na području BiH osigurava najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući i prava i slobode osigurane Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te njenim Protokolima, kao i drugim međunarodnim sporazumima koji su posebno navedeni u Dodatku ovog Aneksa. Ta prava i slobode uključuju: pravo na život; pravo na nepodvrgavanje mučenju, nehumanom ili ponižavajućem postupku ili kazni; pravo osobe da ne bude držana u ropstvu ili podčinjenosti ili **da obavlja prisilni ili obavezni rad**; pravo na slobodu i sigurnost ličnosti; pravo na pošteno suđenje u građanskim i krivičnim predmetima, te druga prava u vezi sa krivičnim postupcima; pravo na privatni i porodični život, nepovredivost doma i korespondencije; slobodu mišljenja, savjesti i vjere; slobodu izražavanja; slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja sa drugima; pravo na zaključenje braka te osnivanje obitelji; pravo na imovinu; pravo na obrazovanje; pravo na slobodu kretanja i stanovanja.

Poglavlje II Ustava BiH posvećeno je zaštiti ljudskih prava putem **Komisije za ljudska prava**, koja se sastoji iz **Ureda Ombudsmena** i **Vijeća za ljudska prava**. Komisija za ljudska prava djeluje pri Ustavnom sudu BiH.

---

⁸ Ovo je (pod)poglavlje zasnovano na informacijama objavljenim na službenoj stranici Ministarstva vanjskih poslova BiH: http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/ljudska_prava_u_bih/?id=164

Bosna i Hercegovina potpisnica je Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.⁹

Ured Ombudsmena za ljudska prava BiH razmatra predmete koji se odnose na slabo funkcioniranje ili na povredu ljudskih prava počinjenu od strane bilo kojeg organa Bosne i Hercegovine, njenih Entiteta i Brčko Distrikta. Predmeti se formiraju na osnovu pojedinačnih žalbi pravnih ili fizičkih lica ili ex officio. Ured Ombudsmena ima **Odjel za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava** koji prima žalbe i ex officio pokreće istrage u slučajevima kada utvrdi kršenje i probleme u ostvarivanju prava proisteklih iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, kao i Evropske socijalne povelje. Ured ombudsmena za ljudska prava BiH, ukoliko utvrdi povredu prava, izdaje preporuke nadležnim organima da poduzmu mjere kako bi se ispravile povrede ljudskih prava ili slabo funkcioniranje uprave. Također, Institucija savjetuje građane kako da iskoriste najpogodnija pravna sredstva ili ih upućuje na odgovarajuće institucije.

Unutar sistema državne uprave formirana su i posebna tijela čija je uloga daljnja promocija i unaprjeđenje sistema zaštite ljudskih prava, kao što su: **Vijeće za djecu, Agencija za ravnopravnost spolova, Odbor za Rome, Vijeće za invalidna lica i Komisija za odnose sa vjerskim zajednicama**. Pri Parlamentarnoj skupštini BiH formirano je **Vijeće za nacionalne manjine**, kao savjetodavno tijelo.

Poglavlje III Aneksa 6 Ustava BiH posvećeno je drugim organizacijama koje se bave ljudskim pravima. Naglašava se obaveza promoviranja i poticanja djelovanja nevladinih i međunarodnih organizacija za zaštitu i promoviranje ljudskih prava. Pozivaju se **Komisija UN-a za ljudska prava, OSCE, Visoki komesarijat UN za ljudska prava i druge nevladine ili regionalne misije i organizacije za ljudska prava** da pažljivo prate stanje ljudskih prava u BiH, uključujući osnivanje mjesnih ureda i slanje posmatrača, izvjestitelja i drugih relevantnih osoba, te na obavezu da im se pruža efikasna i potpuna pomoć, pristup i olakšice.

Nacionalni programi za unaprjeđenje ljudskih prava, koji su do sada usvojeni ticali su se suzbijanja trgovine ljudima i zaštite ugroženih kategorija društva, a navedeni su u nastavku.

Nacionalni programi za unaprjeđenje ljudskih prava u oblasti suzbijanja trgovine ljudima:

- **Strategija suprostavljanja trgovini ljudima 2020 – 2023. godine,**
- **Sporazum o saradnji s nevladinim organizacijama** u području zaštite žrtava trgovine ljudima.

2005. godine usvojena je **Nacionalna strategija za pitanja Roma**, kao najugroženije i najbrojnije nacionalne manjine u BiH.

Usvojen je **Gender akcioni plan BiH za period 2018 – 2022. godine** koji sadrži mjere koje će biti provedene radi realizacije tri strateška cilja usmjerena na izradu, provođenje i praćenje programa mjera za unaprjeđenje ravnopravnosti spolova u institucijama vlasti po prioritarnim oblastima; izgradnju i jačanje sistema, mehanizama i instrumenata za postizanje ravnopravnosti spolova; kao i uspostavljanje i jačanje saradnje i partnerstva. Među prioritarnim oblastima su sprečavanje i suzbijanje nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici i

---

⁹ Članom 16. Pakta propisana je obaveza države da podnosi izvještaje o mjerama koje budu usvojile kao i o napretku postignutom s ciljem obezbjeđenja poštovanja prava priznatih u Paktu; Akt broj Oi-K-SA-109/19 od 22.07.2019. godine, izvor: web stranica Institucije ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

trgovinu osobama, rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima, javni život i donošenje odluka te daljnje jačanje saradnje na regionalnom i međunarodnom nivou.¹⁰

Vijeće ministara BiH ustanovilo je **Ured agenta za zastupanje BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava**.

Što se tiče vanjske politike BiH kada su u pitanju ljudska prava, Ministarstvo vanjskih poslova BiH u svom vanjskopolitičkom djelovanju promiče politiku zaštite ljudskih prava svih osoba i svim državama u skladu s međunarodno priznatim standardima za zaštitu ljudskih prava. U svojoj vanjskoj politici BiH se zalaže za jačanje demokratije i promociju ljudskih prava, polazeći od načela da zaštita ljudskih prava svakog pojedinca i vladavina prava u cjelini pružaju dobru osnovu za sigurnost i mir u svijetu.

BiH je ratificirala međunarodne instrumente u oblasti ljudskih prava, uključujući konvencije UN-a, Vijeća Evrope i pripadajuće protokole, prema kojima postoji obaveza izvještavanja, a zalaže se za dosljednu saradnju s ugovornim tijelima UN osnovanim prema tim konvencijama.

Učešće BiH u radu međunarodnih organizacija također je značajno, a tu se ističe saradnja s OSCE-om i punopravno članstvo BiH u UN Vijeću za ljudska prava.

BiH je postankom članicom OSCE-a, prihvatila načela Završnog dokumenta iz Helsinkija. BiH saraduje sa OSCE-om na području promocije i zaštite ljudskih prava. Misija OSCE djeluje u BiH, u okviru koje postoji Odjel za ljudska prava, čija je uloga da prati stanje ljudskih prava u BiH, te da u tom cilju usko saraduje s domaćim organima u BiH. To su prije svega: Institucija ombudsmena, Ustavni sud BiH i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, te s međunarodnom zajednicom.

BiH ima status punopravne članice UN Vijeća za ljudska prava. Učešće delegacije BiH u radu Vijeća odnosi se na praćenje rada Vijeća tokom njegovog zasjedanja, te praćenje rada radnih grupa i ostalih tijela Vijeća. Vanjskopolitički pravci BiH, Platforma za nastup delegacije BiH na Generalnoj skupštini UN, te strateški principi BiH za pridruživanje evroatlantskim integracijama osnova su za nastup delegacije BiH u radu Vijeća za ljudska prava.

Vlasti saraduju s Uredom Visokog komesarijata UN-a za izbjeglice (UNHCR) i drugim humanitarnim organizacijama na pružanju zaštite i pomoći interno raseljenim osobama, izbjeglicama, izbjeglicama koje se vraćaju u zemlju, tražiteljima azila, osobama bez državljanstva i drugim osobama obuhvaćenim mandatom UNHCR-a.

Iako je dosta urađeno u drugim segmentima zaštite ljudskih prava u BiH, u okviru kojih se sporadično navode i ljudska prava u poslovanju, do sada nisu usvojeni dokumenti koji se tiču isključivo zaštite ljudskih prava u poslovanju. Dokument Okvirne smjernice za implementaciju Vodećih načela o poslovanju i ljudskim pravima UN-a, bio bi prvi korak ka intenziviranju aktivnosti u ovoj oblasti.

---

¹⁰ Informacije sa web stranice Agencije za ravnopravnost spolova BiH <https://arsbih.gov.ba/project/gender-akcioni-plan-bih-za-period-2018-2022-godine/>

7. Reference

1. Vodeća načela o poslovanju i ljudskim pravima Ujedinjenih nacija
2. Web stranica Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH (<http://www.mhrr.gov.ba/>)
3. Gender akcioni plan 2018-2022 (<https://arsbih.gov.ba/project/gender-akcioni-plan-bih-za-period-2018-2022-godine/>)
4. Web stranica Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (<http://www.mvteo.gov.ba/>)
5. Web stranica Ujedinjenih nacija (<https://www.un.org>)
6. Osnovna analiza o stanju ljudskih prava u privrednom sektoru u Bosni i Hercegovini, Institut za razvoj mladih KULT, 2019. g.
7. Ljudska prava u poslovnom sektoru u Bosni i Hercegovini, Institut za razvoj mladih KULT, decembar 2019. g.
8. Web stranica Institucije ombudsmena/ombdusemena za ljudska prava u BiH (<https://www.ombudsmen.gov.ba>)
9. Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine za 2019. godinu
10. Specijalni izvještaja Ureda Ombudsmena za ljudska prava za 2020. godinu (https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2021030808580995bos.pdf)

11. Specijalni izvještaj o nacionalnoj i spolnoj strukturi zaposlenih u policijsko-sigurnosnim agencijama u BiH, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava BiH, april 2018. g.
12. <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Business/Pages/NationalActionPlans.aspx>
13. <https://globalnaps.org>
14. <https://www.business-humanrights.org/en/un-guiding-principles>
15. <https://www.shiftproject.org/resources/respect/>